

LUNDS
UNIVERSITET

Språk- och litteraturcentrum
Översättarutbildningen

EXAMENSARBETE VT 09
MAGISTERKURS
DEL 2: ANALYS

Rapport eller stridsskrift?

Strategier för att överföra argumentationen från källtext
till måltext i en rapport om gruvindustrin i Guatemala

Författare:

Mari Höglund

marihoglund@gmail.com

Handledare:

Lars-Johan Ekerot, svenska

Inger Enkvist, spanska

Sammandrag:

Detta examensarbete grundar sig på en översättning av en rapport från två frivilligorganisationer om ett gruvbygge i Guatemala. Uppsatsen består av en inledande textanalys som följer analysmodellen i Hellspong-Ledin (1997), en genomgång av översättningens förutsättningar och mina översättningsstrategier samt till sist en översättningskommentar med utgångspunkt i textanalysen. Översättningskommentaren fokuserar på textens argumentativa drag. Min intention har varit att åstadkomma en god översättning som överför inte bara källtextens information utan också författarnas hållning i frågan. Syftet med uppsatsen är att nå en fördjupad förståelse om det egna översättningsarbetet.

Arbetets engelska titel:

Investigation or argumentation? Strategies to transfer the argumentation from source text to target text in a report about the mining industry in Guatemala

Nyckelord

Översättning, rapport, argumenterande text, argumentativ riktning

1	Inledning	4
1.1	Bakgrund och syfte	4
1.2	Disposition	4
2	Textanalys.....	5
2.1	Källtexten	5
2.1.1	Kontexten	5
2.1.1.1	<i>Situationskontext.....</i>	<i>5</i>
2.1.1.2	<i>Intertextuell kontext .....</i>	<i>6</i>
2.1.2	Den textuella strukturen.....	7
2.1.3	Den ideationella strukturen.....	8
2.1.4	Den interpersonella strukturen.....	9
2.1.5	Sammanfattning.....	11
2.2	Översättningen	11
2.2.1	Överväganden inför översättningen.....	11
2.2.2	Översättningsstrategier	12
2.2.2.1	<i>Global översättningsstrategi .....</i>	<i>13</i>
2.2.2.2	<i>Lokala översättningsstrategier .....</i>	<i>14</i>
3	Översättningskommentar	16
3.1	Argumentativ struktur	17
3.1.1	Argumentativa markörer.....	18
3.1.2	Konnektivbindning	19
3.2	Kontextmotsvarighet.....	20
3.2.1	Rapportformen.....	21
3.2.2	Termer och förkortningar	23
4	Sammanfattande synpunkter	29
	BIBLIOGRAFI	30

1 Inledning

Föreliggande magisteruppsats är ett examensarbete som avser det första året inom den tvååriga översättarutbildningen vid Lunds universitet. På utbildningen genomgås delkurser i såväl praktiskt översättningsarbete som översättningsteori, genrekunskap och textanalys. Avsikten med uppsatsen är att kombinera de praktiska och teoretiska kunskaper jag tillgodgjort mig under utbildningen för att tillämpa dem på en egen längre översättning.

1.1 *Bakgrund och syfte*

Till grund för uppsatsen ligger en översättning som jag gjort på uppdrag av Latinamerikagrupperna av en text med titeln *Minería de Oro a Cielo Abierto. Violaciones de los Derechos Humanos y Destrucción ambiental – El caso de la Mina de Oro Marlin*. Källtexten är en rapport från två frivilligorganisationer i Guatemala från 2005 och jag ska i den här uppsatsen försöka beskriva hur den är uppbyggd samt redogöra för vilka svårigheter det kan innebära att översätta en text av det här slaget. Lämpliga översättningsstrategier för texten väljs med utgångspunkt i en textanalys och översättningen kommenteras därefter utifrån de valda strategierna. Uppsatsens fokus ligger på sådana aspekter av översättningen som är relaterade till källtextens argumentation. Jag kommer att göra en analys av hur källtextens argumentativa struktur har överförts till måltexten och hur bruksnormer påverkar argumentationens trovärdighet i syftet att få en djupare förståelse för översättararbetet.

1.2 *Disposition*

Arbetet inleds med en presentation och en förberedande textanalys av källtexten där jag beskriver de textdrag som haft betydelse för översättningen. De begrepp som används i textanalysen är hämtade från *Vägar genom texten* (1997) av Lennart Hellspång och Per Ledin. I den inledande delen tar jag även upp förutsättningarna för översättningen och ger med utgångspunkt i Peter Newmarks *A textbook of translation* (1988) en beskrivning av mina översättningsstrategier. I kommentardelen gör jag sedan med hjälp av Lita Lundquists *Oversættelse* (2007) en fördjupande analys av översättningen med utgång från textanalysen. Här går jag närmare in på sådana centrala problemområden i översättningen som

är relaterade till argumentationen. För att underlätta för läsaren anger jag sidnummer och radnummer inom parentes (t.ex. 14:41) då jag refererar till översättningen eller källtexten. I den avslutande delen ger jag sedan mina sammanfattande synpunkter på arbetet.

2 Textanalys

I det här avsnittet kommer jag först att göra en förberedande analys av källtexten där jag kommenterar sådana textdrag som har haft betydelse för översättningen. Därefter ger jag en beskrivning av översättningens förutsättningar och redogör för vilka översättningsstrategier jag har tillämpat.

2.1 *Källtexten*

En analys av källtexten är enligt Peter Newmark (1988:17) första steget vid allt översättningsarbete. Utan insikter om källtextens större sammanhang, funktion och syfte är det omöjligt att åstadkomma en god översättning. I min analys av källtexten har jag utgått från analysmodellen i Hellspong-Ledin (1997). Deras modell lyfter fram tre olika sidor av en text i sin omgivning. Jag kommer här att lägga tyngdpunkten på kontexten och de olika aspekterna av strukturen: den textuella, ideationella och interpersonella strukturen.

2.1.1 **Kontexten**

Enligt Hellspong-Ledins analysmodell kan kontexten vidare delas in i situationskontext, intertextuell kontext och kulturkontext. Här nedan kommenterar jag de två förstnämnda.

2.1.1.1 *Situationskontext*

Källtexten ifråga är en rapport från 2005 som jag har översatt på uppdrag av Latinamerikagrupperna. Bakom rapporten står två stora europeiska frivilligorganisationer: dels den internationella människorättsorganisationen FIAN (FoodFirst Information and Action Network) med fokus på rätten till mat, dels den katolska biståndsorganisationen Misereor.

Rapporten redogör för konsekvenserna av gruvbolaget Glamis Golds aktiviteter i San Marcos-regionen i Guatemala. Glamis Gold bedriver där genom sitt dotterbolag Montana gruvdrift i dagbrott vid guldgruvan Marlin. Guldbrytningen sker med hjälp av cyanidlaking, en metod som innebär stora miljörisiker. Dessutom kräver gruvdrift generellt stora vattenresurser och tar stora arealer i anspråk vilket hotar lokalbefolkningens tillgång till

både vatten och mark. Eftersom mark och vatten är avgörande för livsmedelsförsörjningen har FIAN involverat sig i frågan. En av Latinamerikagruppernas arbetsgrupper inriktar sig på världens gruvindustri. De kommer att använda den översatta texten som underlag dels för fortsatt research på området, dels gentemot media och beslutsfattare i en sammanfattad version.

Källtexten riktar sig direkt till makthavarna i frågan, det vill säga Guatemalas regering och internationella institutioner som Världsbanken. Men den riktar sig också till den egna organisationen, andra frivilligorganisationer och en intresserad allmänhet. Här uppstår en intressant spänning i texten genom att det skapas två olika relationer mellan sändare och mottagare. Till makthavarna är relationen asymmetrisk, eftersom FIAN och Misereor har en underordnad position gentemot dem. Till de övriga mottagarna är relationen däremot symmetrisk, eftersom det generellt råder konsensus bland frivilligorganisationerna i fråga om vikten av att skydda ursprungsfolk och miljö.

Syftet med texten är att skapa en opinion för att avbryta gruvverksamheten i San Marcos. Organisationen kallar det en rapport, men många gånger liknar det mer en stridsskrift. Det upprepas flera gånger att regeringen och gruvbolaget har brutit mot ESK-konventionen (om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna) och ILO-konventionen 169 i samband med gruvbygget i San Marcos. Även sarkastiska uttalanden mot gruvbolaget förekommer:

- (1) La pregunta era qué tipo de desarrollo sustentable se podía esperar de una institución que es prácticamente controlada por la empresa minera. (15: 9-13)

2.1.1.2 Intertextuell kontext

Detta är en av många rapporter från FIAN. Det finns alltså en vertikal intertextualitet med deras övriga texter och likaså med dokument från andra frivilligorganisationer som behandlar liknande teman. Den övergripande diskursen är starkt politisk och skulle kunna kallas för en människorättsdiskurs. Texten är skriven i en kontext där många frivilligorganisationer verkar och vissa formuleringar kan kännas igen från andra liknande texter, däribland Latinamerikagruppernas egna (se 3.2.2. exempel 33 och 34). Källspråket är spanska men har påtagliga influenser från engelskan. Det är svårt att veta om författarna egentligen har engelska som modersmål eller om de påverkas mycket av det engelska

språket i sitt dagliga arbete. Både FIAN och Misereor har sina huvudkontor i Tyskland. Kanske har texten t.o.m. författats där och inte på plats i Guatemala? Det finns även en horisontell intertextualitet genom citat från olika lagparagrafer från Guatemalas författning och från internationella avtal för mänskliga rättigheter.

2.1.2 Den textuella strukturen

Texten innehåller många upprepningar och synonymer, vilket ofta är fallet med spanskspråkiga texter. Däremot verkar meningslängden vara ovanligt kort jämfört med liknande texter på spanska och de inskjutna satsdelarna är färre än brukligt. Texten blir därför relativt lättillgänglig.

Nedan finns ett utdrag som kan sägas vara representativt för textens utseende. Den innehåller många uppräkningsord, förkortningar och namn på myndigheter och institutioner. I texten förekommer också en hel del fackuttryck i relation till gruvindustrin och mänskliga rättigheter.

- (2) Las acciones subsecuentes tomadas por las ONGs solidarias internacionales, organizaciones de la iglesia y grupos nacionales y regionales, al menos centró el enfoque internacional en el tema de la minería en Guatemala, de tal forma que la agencia financiera internacional IFC/Banco Mundial, los gobiernos del Canadá y de Alemania, varias entidades del derechos humanos de las Naciones Unidas (el reportero especial para pueblos indígenas), la Organización Internacional de Trabajo (OIT) como también la Comisión Interamericana de Derechos Humanos, se vieron enfrentados con este problema. (25: 20-34)

Texten är rik på adversativa konnektiver som *sin embargo* och *no obstante* som ställer olika förhållanden i kontrast till varandra. Det är alltså en argumenterande text, vilket blir särskilt tydligt mot slutet:

- (3) El Sr. Millar sostuvo que Montana escribió un resumen de la Evaluación de Impactos Ambientales (EIA) en el idioma MAM, el cual, *sin embargo*, como se mencionó anteriormente, no se pudo encontrar en ninguna parte (...) y que el agua con la cual se estaban regando las carreteras servía para controlar el polvo. *No obstante*, en el Valle de Siria en Honduras, el Comité de Defensa Ambiental acusó que la mina estaba regando las carreteras con aceite quemado de máquina, para controlar el polvo, lo que es muy malo para la salud. (27: 40-28: 2)

2.1.3 Den ideationella strukturen

Texten är strukturerad med styckeindelning och rubriker där dess olika teman tydligt framträder. Men det finns också ett implicit eller presupponerat tema som handlar om nyliberalismen. På flera ställen framgår det att författarna är kritiska mot den nyliberala ekonomiska modellen, som representeras av bl.a. Världsbanken, även om det aldrig sägs rakt ut:

- (4) Un paso importante para alcanzar este modelo económico neoliberal era adoptar CAFTA (el Tratado de Libre Comercio en América Central) entre USA y los países de América Central, lo que causó grandes protestas en la primavera del 2005. A pesar de estas fuertes protestas, el tratado fue firmado en Guatemala el 10 de Marzo del 2005. (10: 44-50)

Texten är skriven ur ett kollektivt perspektiv. Författarna uttrycker sig i tredje person plural, trots att de egentligen syftar på sig själva och sin organisation.

- (5) En este contexto, *los investigadores* se enteraron del hostigamiento y de las amenazas contra la gente y los activistas que se expresan contra la construcción de la mina Marlin, en particular y contra la minería, en general. (5: 8-13)

Inte förrän i textens allra sista stycke omnämner de textjaget med en form av första person plural. Samtidigt är det en första person plural som refererar till den egna organisationen:

- (6) Por eso *pedimos* al Banco Mundial, que elimine la estipulación en la nueva política del Banco Mundial para Guatemala de que “IFC continuará respaldando las industrias extractivas como por ejemplo, el sector petrolero y minero”, ya que abre la puerta a más conflictos sociales y ambientales y a violaciones de los derechos humanos. (31: 7-15)

Hellspong-Ledin (1997:192) menar att textens jag på så sätt markerar sin samhörighet med hela verksamheten genom att krypa in i en kollegial pluralform. Hellspong-Ledin (ibid: 174) nämner även pronomenet *man* i sammanhanget och påpekar att det är ett lite speciellt pronomen eftersom det har en obestämd referens. Myndigheter och institutioner kan exempelvis få ett sådant svävande omtal. Samma effekt kan i spanskan uppnås med *pasiva refleja*, en konstruktion i vilken Leonardo Gómez Torrego (1998:115) menar att pronomenet *se* helt enkelt är en förtäckt agent. I källtexten är bruket av *pasiva refleja* frekvent, vilket är vanligt både för genren och för spanskan i stort:

- (7) *Se efectuaron* charlas con diferentes ONGs solidarias. *Se realizaron* encuentros con representantes de varias comunidades de las municipalidades afectadas en San Miguel Ixtahuacán y Sipacapa. También *se planeó* una cita con Tim Millar, director general de la

empresa minera en San Marcos, pero ésta sólo tuvo lugar más tarde en la capital. (4: 27-35)

2.1.4 Den interpersonella strukturen

Texten ger sken av att enbart vilja upplysa oss om situationen vid Marlingruvan. Påståendena är i huvudsak faktiska, men många av språkhandlingarna har funktionen att övertyga och argumentera. Statens agerande kontrasteras mot lagar och paragrafer och det förekommer flera värdeord och understrykningar som visar författarnas inställning.

- (8) Además las comunidades, han dado *claros* indicadores de *fuerte* oposición al proyecto. (14: 12-14)

Även sociala figurer som hyperboler förekommer i texten. Hellspong-Ledin (1997:183) förklarar sociala figurer som speciella språkliga konstruktioner som bidrar till att framföra innehållet på ett slagkraftigt sätt. Just hyperbolens viktigaste sociala funktion är att markera textjagets starka tro på sin sak.

- (9) La Embajada de Canadá (Embajador James Lambert y su asesora. Ginette Martin) apoyó con *vehemencia* la posición oficial del gobierno. (26: 38-41)

- (10) Los que protestan contra la minería han sido *estigmatizados* como los que no quieren que la gente pobre tenga parte de los beneficios en la "civilización moderna". (11: 10-14)

Värderingarna avspeglas också i ordvalet, som när författarna använder uttrycket *en complicidad* (14:41) för relationen mellan företaget och staten. En av de delbetydelser som anges för *cómplice* i RAE (Real Academia Española) är *participante o asociado en crimen*, det vill säga medbrottsling. Ordets konnotationer leder alltså läsaren att tänka på statens aktiviteter ihop med företaget som något kriminellt.

Den här texten kan liknas vid en arena där det onda ställs mot det goda, eller där ett *vi* ställs mot ett *dem*. Medan den yttre situationen för något skrivet har verkliga sändare och mottagare har den inre istället vad Hellspong-Ledin (ibid:172) kallar olika textjag och textdu. Här hittar vi textens tänkta eller inskrivna sändare och dess förutsatta eller föreskrivna mottagare liksom det symmetriska eller asymmetriska förhållandet mellan dem.

Genom att inkludera de små och fattiga i textjaget ställer författarna sig själv och övriga organisationer på deras sida och målar samtidigt ut ett textdu som motsvaras av gruvindustrin och maktavarna. Mot slutet av texten tilltalas detta textdu direkt:

- (11) Por eso, FIAN Internacional y Misereor *piden al Gobierno de Guatemala que revise su política minera bajo el criterio de los tratados internacionales de derechos humanos, ratificados por Guatemala, y que cancele la patente otorgada a Glamis Gold para el proyecto Marlin.* (30: 44-51)

Antalet textjag och textdu kan gå utöver den sändare och mottagare som texten förutsätter. Då har texten flera röster som samspelar i dialogiska relationer. Luís Ajagán-Lester m.fl. (2003: 209) beskriver hur ett enskilt ord kan bära på en dialogisk relation genom citattecken och på så vis markerar en distans. Detsamma är fallet i exemplet från källtexten nedan.

- (12) Además, la extensión total de la superficie de la mina, todavía no está fijada ya que depende de qué depósitos sean encontrados durante la exploración o sean detectados en el futuro (la patente se extiende a unos 20 km² pero la mina “*sólo*” usa en este momento unos 5 km²). (20: 31-37)

Genom citattecknen förstår vi att det inte är textförfattarna själva som står bakom uttalandet att gruvan bara upptar 5 kvadratkilometer, utan att det förmodligen härstammar från gruvbolaget. På så vis får påståendet en ironisk effekt i sammanhanget och blir också en del av argumentationen.

Lokalbefolkningen beskrivs som ett maktlöst offer för statens och gruvföretagets ekonomiska intressen. Nedan använder författarna en antites för att framhäva skillnaden mellan den fredliga lokalbefolkningen och dess våldsamma motpart:

- (13) (...) cuando los habitantes de Sololá, con el fin de prevenir que se desmantelara una pasarela construida por la comunidad, bloqueó de manera *pacífica* en la carretera Panamericana, durante 40 días, el transporte de maquinaria pesada de la compañía minera Glamis Gold del Canadá, que opera en Guatemala como Montana Exploradora. Más de 1.300 policías y soldados forzaron *violentamente* el paso de la maquinaria (...) (24: 3-13)

För att öka trovärdigheten ger författarna stöd för sina argument genom lagparagrafer och citat från internationella konventioner. Ibland blir iveren att få rätt i sin sak nästan för stor, vilket gör att en del paragrafer citeras upprepade gånger och att tungt vägande konventioner blandas med förordningar av mer tveksam natur.

- (14) 1. *El Pacto Internacional de Derechos Económicos, Sociales y Culturales (PIDESC)*
(...)
4. *Requerimientos de estatutos para la consulta de comunidades como parte de las Evaluaciones de Impacto Ambiental.* (7: 13-28)

2.1.5 Sammanfattning

Vid en första läsning av källtexten kan den alltså ge intryck av att vara en saklig rapport. Vid en närmare granskning står det emellertid klart att den är mycket subjektiv genom sina många värdeord och laddade formuleringar. Hellspång-Ledin (ibid:190) menar att det är lite av en paradox inom vetenskapen att man betraktas som extra pålitlig om man understryker tvivel. Några sådana tendenser visar emellertid inte den här källtexten, snarare tvärtom. Som tidigare nämndes förekommer exempelvis flera hyperboler i funktionen att engagera läsaren. Hellspång-Ledin (ibid:184) påpekar att hyperboler samtidigt kan användas ironiskt, för att visa läsaren att det finns en distans till det högröstade budskapet. Den här texten har ett högröstat budskap men lyckas inte med att uppnå en distans till det. Vissa läsare kan säkert påverkas av det retoriska budskapet och uppröras av Guatemalas snedvridna grupppolitik, men risken är att en mer skeptisk läsare förkastar texten.

2.2 Översättningen

I det följande kommer jag att redogöra för översättningens förutsättningar liksom lämpliga översättningsstrategier för den här texttypen.

2.2.1 Överväganden inför översättningen

Den översatta texten riktar sig främst till Latinamerikagrupperna och andra frivilligorganisationer. Översättningen ska alltså delvis fungera i en kommunikationssituation som liknar källtextens. Till skillnad från källtexten riktar sig emellertid måltexten till en enda mottagargrupp och relationen mellan sändare och mottagare är enbart symmetrisk. Måltextens läsare har mer eller mindre samma intressen och förkunskaper som källtextens ena läsargrupp, bortsett från att de har olika modersmål. Det betyder att frivilligorganisationerna kan sägas ingå i ett slags diskursgemenskap. Per Ledin definierar något förenklat en diskursgemenskap som ”en social grupp som har gemensamma mål och som äger en uppsättning genrer som i mycket bestämmer villkoren för kommunikationen” (Ledin 1996:17). Rapporten speglar en människorättsdiskurs som kan kännas igen från flera andra frivillig-

organisationers material. I deras egna texter, bl.a. på deras hemsida, använder Latinamerikagrupperna begrepp från samma område och refererar till samma lagar¹.

Genom mitt engagemang i latinamerikanska solidaritetsrörelser är jag redan mer eller mindre bekant med argumenten inom den här diskursgemenskapen, vilket var till hjälp vid översättningen. Det gav mig viktig förhandskunskap, dels om frivilligorganisationernas generellt negativa inställning till transnationella företag och internationella organ som Världsbanken, dels om vilka termer som är brukliga i sammanhanget och - inte minst - vilka som är direkt olämpliga. För analysen av översättningsstrategierna har jag använt mig av Peter Newmark (1988) och Lita Lundquist (2007).

2.2.2 Översättningsstrategier

Peter Newmark (1988:46) menar att det finns två huvudsakliga översättningsstrategier: målspråksinriktad och källspråksinriktad översättning. Var och en av dem har fyra underkategorier. Ju längre ner de står i schemat, desto närmare ligger de sin motstående kategori.

Källspråksinriktad

Ord för ord-översättning

Bokstavlig översättning

Trogen översättning

Semantisk översättning

Målspråksinriktad

Anpassad översättning

Fri översättning

Idiomatisk översättning

Kommunikativ översättning

Semantisk och kommunikativ översättning är alltså de underkategorier som ligger närmast varandra och enligt Newmark (ibid:47) de enda som kan uppfylla kraven för en god översättning. Semantisk översättning återger det exakta innehållet och tar hänsyn till det estetiska värdet. Även kommunikativ översättning återger innehållet men syftar framförallt till att skapa en förståelig och acceptabel text på målspråket. Semantisk översättning tar alltså mer hänsyn till författaren medan kommunikativ översättning istället är läsartillvänd.

Språkliga misstag och oegentligheter rättas till i kommunikativ översättning, men inte i semantisk översättning. Sammanfattat kan man säga att i en semantisk översättning ska översättaren tolka källtexten och i en kommunikativ översättning förklara den.

---

¹ Se t.ex. <http://ubv.se/kunskapsrummet/521/raetten-till-vatten>

Som Lita Lundquist (2007:51) påpekar svarar översättningsstrategierna mot tre olika texttyper: den innehållsbetonade där den informativa funktionen dominerar, den formbetonade där den expressiva funktionen dominerar och den appellbetonade där den handlingsframkallande funktionen dominerar. En text har vanligtvis inslag av alla tre funktionerna, men tyngdpunkten ligger alltid på en av dem. Peter Newmark (ibid:42) menar att det genom de flesta informativa texter också löper en appellativ tråd som det gäller för översättaren att plocka upp. I det här fallet använder källtextförfattarna den informerande rapportformen för ett politiskt syfte. Man kan alltså säga att källtexten explicit har en informativ funktion medan den implicit har en appellativ funktion. Författarna vill med hjälp av den strama formen skapa trovärdighet för sitt politiska budskap.

I förhållande till textfunktionerna menar Newmark (ibid:47) att informativa och appellativa texter bör översättas kommunikativt medan expressiva texter bör översättas semantiskt.

2.2.2.1 Global översättningsstrategi

Med global översättningsstrategi menar Lita Lundquist (2007:38) att översättaren ska se till textens helhet och utifrån den skapa sig en överordnad strategi för hur texten ska fungera i den nya situationen. Den aktuella källtexten sades ha både en informativ och en imperativ funktion. Enligt Peter Newmark borde följaktligen den globala översättningsstrategin vara kommunikativ. Ett annat argument för en kommunikativ översättning är textens mångordighet. Ordrikedom är ett drag som verkar mer typiskt för spanska texter än för svenska. Därför är det lockande att stryka delar av texten när samma sak återkommer många gånger. Newmark (1988:212) poängterar emellertid att även om informativa texter bör översättas kommunikativt så går det inte att översätta dem hur fritt som helst. Översättaren måste ta hänsyn till varje enskild enhet i källtexten och kan inte bara bortse från författaren eller läsaren för att försöka återge någon sorts bakomliggande sanning i texten.

Min avsikt med översättningen har varit att genom en god översättning återge inte bara källtextens innehåll utan även författarnas hållning i frågan. För att deras argumentation ska bli trovärdig på målspråket måste jag anpassa den till vissa normer och konventioner. Rune Ingo (2007:152) betonar vikten av att respektera textsortskonventioner i översättningen. Skillnader förekommer dels mellan textsorter i samma språk, dels inom samma textsort i olika språk. Ingo ger exempel på arbetsintyg som ska vara korta och sakliga på

finska men personliga och engagerade på franska. I det här fallet måste jag ta hänsyn till den svenska textsortskonventionen för rapporter. Jag har alltså valt en kommunikativ översättningsstrategi.

2.2.2.2 Lokala översättningsstrategier

Med lokal strategi avser Lita Lundquist (2007:44) översättarens val av ett konkret uttryck på målspråket för ett annat uttryck på källspråket. De lokala översättningsstrategierna måste stämma överens med den globala översättningsstrategin. Om den globala strategin är att återge författarens hållning i en fråga ska man alltså välja uttryck med en värdeladdning som styr i rätt riktning. Lundquist (2007:46ff) utgår från Jean-Paul Vinay & Jean Darbelnets indelning i sju direkta och indirekta översättningsstrategier. De direkta är lån, översättningslån och bokstavlig översättning medan de indirekta är transposition, modulation, ekvivalens och adaptation.

Lån eller transfer betyder att ett uttryck överförs oförändrat från källspråk till målspråk. Kulturella komponenter brukar enligt Peter Newmark (1988:47) överföras och förklaras i informativa texter. Nedan finns exempel på detta från min översättning:

- (15) **Källtext:**
(...) y que el país disfrute las ganancias de la minería o de otros grandes proyectos o "maquilas" que generen ingresos. (11: 14-17)

Måltext:
(...) och andra stora inkomstbringande projekt eller *monteringsfabriker*, så kallade "maquilas" (11: 12-14)

Transposition kallar Lita Lundquist (2007:46) för ordklassbyte. Vissa ordklassbyten är obligatoriska eftersom källspråkets konstruktion inte existerar på målspråket. Sådana förekommer i både semantiska och kommunikativa översättningar. Fakultativa ordklassbyten, som i mitt exempel nedan, är däremot vanligare i kommunikativa översättningar:

- (16) **Källtext:**
El Dr. Moran también critica que *no fue planificado* el revestimiento de los embalses de residuos (...) (21: 2-4)

Måltext:
Robert Moran är också kritisk mot att det *inte fanns några planer* på att bekläda dammarna där restprodukterna skulle förvaras (...) (21:1-4)

Om ordklassbytet medför en valenshöjning, som vid upplösning av nominaliseringar, måste subjekt och tempus bestämmas i måltexten. Här nedan är det ett participuttryck som höjts till en huvudsats:

- (17) **Källtext:**
(...) *cooperando* estrechamente con la empresa con el objetivo de promover las actividades mineras en la región. (15: 35-37)

Måltext:
Det fanns ett nära samarbete med företaget i syfte att marknadsföra gruvnäringen i området. (15: 33-36)

Modulation eller synvinkelskifte betyder att översättaren ändrar det sätt som något presenteras på i källtexten. Det kan till exempel handla om en negativ konstruktion som ändras till positiv, vilket det finns två exempel på i min översättning:

- (18) **Källtext:**
(...) *tampoco cumple con sus promesas* de no conceder más patentes mineras, hasta que el problema se haya resuelto de manera satisfactoria. (25: 2-5)

Måltext:
Regeringen har *dessutom brutit löftet* om att inte bevilja fler koncessionsrätter innan man har hittat en tillfredsställande lösning på problemet. (25: 4-7)

- (19) **Källtext:**
La promoción oficial de los proyectos y de las políticas mineras, *no puede ser considerado* como un fenómeno aislado del crecimiento económico en América Central, sino que hay que verla como parte del modelo del desarrollo neoliberal. (10: 23-28)

Måltext:
De statliga satsningarna på gruvprojekten och främjandet av gruvpolitiken *måste ses i ljuset av* övriga Centralamerikas ekonomiska tillväxt och bör betraktas som en del av en nyliberal utvecklingsmodell. (10: 23-27)

I en kommunikativ översättning ska källtextens språkliga misstag korrigeras. I min källtext förekom en del felstavningar som jag har rättat till i översättningen (namnet på Montanas VD var exempelvis felstavat på vissa ställen) och jag har lagt till citattecken och parenteser där de saknades eller var felaktigt utsatta. Jag har också till viss del tonat ned starkt retoriska uttryck som en del av en anpassningsstrategi, vilket jag återkommer till senare. Även sett till de lokala översättningsstrategierna är min översättning alltså främst kommunikativ.

3 Översättningskommentar

Som jag påpekade i inledningen kommer översättningskommentaren att centrera sig kring frågor om textens argumentation. I en argumentation menar Hellspong-Ledin (1997:167ff) att det interpersonella på ett komplext sätt samverkar med det ideationella. Sedd som ett inslag i den ideationella strukturen kan argumentationen betraktas som ett logiskt samspel mellan propositioner. Ett argument står i hypotetisk relation till den proposition som ska styrkas, det vill säga tesen. Vanligtvis hävdar texten tesen men ibland är den underförstådd och framträder som en inferens. I källtexten ifråga finns det åtminstone två olika teser: dels den uttalade tesen att Marlingruvan måste läggas ned eftersom den innebär ett hot mot miljön och de mänskliga rättigheterna, dels den underförstådda tesen att den nyliberala ekonomiska modellen är förkastlig.

Ses argumentationen istället som ett inslag i den interpersonella strukturen kan den snarare betraktas som ett retoriskt försök att övertala och övertyga. Peter Cassirer (2003:196f) menar att det finns tre olika strategier för att övertyga. Han kallar dem auktoritets-, självsäkerhets- och påfågelsknepen. Källtextförfattarna använder sig främst av den första strategin. Auktoritetsknepet innebär att man hänvisar till eller citerar auktoriteter, vilket i källtextens fall handlar om rättsliga källor. Författarna har dessutom valt att presentera sin argumentation i rapportform. Rapporter förknippas liksom forskningsartiklar med objektivitet och opersonlighet, vilket kan få oss att glömma att även en forskare argumenterar för en tes. En text med objektiv stil men subjektivt innehåll kallar Peter Cassirer (2003:158) för pseudoobjektiv. Ett sådant dolt vinklat perspektiv kan avslöjas med hjälp av en argumentationsanalys. En författares attityd kommer exempelvis ofta till uttryck i understrykningar och garderingar. Uttryck som *det är uppenbart att* menar Hellspong-Ledin (1997:190) är typiska för ett vetenskapligt sätt att argumentera och gardera sig. Sådana uttryck som förutsätter att det handlar om kunskap som inte alla är överens om finns det också exempel på i källtexten:

(20) **Källtext:**

Es obvio que el consumo de agua de la mina Marlin de aprox. 250.000 litros/hora (que significa unos 6 millones de litros al día) afectará severamente todo el régimen de agua en el área, no obstante que la empresa declara un reciclaje del agua de hasta un 85 %. (22: 15-21)

Måltext:

Det är uppenbart att Marlingruvans vattenkonsumtion, som kommer att ligga på ca 250 000 liter i timmen (vilket betyder runt 6 miljoner liter om dagen), kommer att få allvarliga konsekvenser för vattenbeståndet i hela regionen, oavsett om företaget som de hävdar kommer att återvinna upp till 85 % av vattnet. (22: 14-22)

Min intention med översättningen var att från källtext till måltext överföra dels källtextens innehåll, dels författarnas hållning i frågan. För att kunna göra argumentationen rättvisa i måltexten måste jag som översättare ta hänsyn till en rad olika faktorer. Först och främst måste källtextens argumentativa struktur respekteras i måltexten. Översättningsaspekter på den argumentativa strukturen kommenteras och analyseras i 3.1 med hjälp av begrepp från Lundquist (2007) och Hellspong-Ledin (1997). Men en argumentations trovärdighet är också relaterad till textsortskonventioner, dels inom den aktuella mottagargruppen, dels inom målspråkskulturen. Dessa faktorer tar jag upp under 3.2.

3.1 Argumentativ struktur

Lita Lundquist (2007:68) beskriver en texts argumentativa struktur som författarens uttalade vilja att leda läsaren i en viss riktning mot en viss slutsats. Den argumentativa strukturen kan också bestå i att författaren lägger fram flera argumentativa riktningar, alltså argumenterar både för och emot men ger mer tyngd åt vissa argument än andra. Det är en argumentation som enligt Peter Cassirer (2003:182) traditionellt kallas *pro et contra*. Källtextförfattarna använder på flera ställen tekniken att presentera motståndarsidans argument genom indirekt anföring för att sedan undergräva dem:

(21) **Källtext:**

Durante la reunión con el recientemente encargado embajador alemán Dr. Ellner, él no sólo expresó abiertamente su apoyo a la política económica neoliberal del gobierno guatemalteco, sino también criticó al Procurador de Derechos Humanos Sergio Morales. Se hizo obvio que – posiblemente debido a su corta estancia en el país – el Dr. Ellner no comprendió la importancia del Procurador de Derechos Humanos (...) (26: 41-51)

Måltext:

När vi hade ett möte med den nyligen utnämnde tyske ambassadören Claude Robert Ellner gav han inte bara öppet stöd för Guatemalas nyliberala politik utan kritiserade dessutom ombudsmannen för de mänskliga rättigheterna, Sergio Morales. Kanske berodde det på hans korta vistelse i landet men det framgick tydligt att ambassadör Ellner inte till fullo förstod vilken viktig roll ombudsmannen för de mänskliga rättigheterna spelar. (26: 41-51)

På så vis inträder flera röster i texten, den har flera dialogiska relationer. I översättningen inträder dessutom, som Christina Gullin (2002:106) påpekar, ytterligare en röst: nämligen min egen, översättarens.

Den slutsats som författarna vill leda oss mot är att gruvbolaget och makthavarna har handlat fel och att Marlingruvan måste läggas ned. Jag har på olika sätt försökt behålla och har ibland förstärkt denna argumentativa struktur i texten, bland annat genom argumentativa markörer och konnektivbindning.

3.1.1 Argumentativa markörer

Lita Lundquist (2007:68) menar att det är de argumentativa markörerna som lägger in en argumentativ struktur i texten. Dessa markörer är uttryck som *nästan*, *bara lite* eller *ganska* och markerar var på en skala ett uttalande befinner sig. Nedan ges ett exempel från källtexten där en sådan argumentativ markör förekommer:

(22) **Källtext:**

También dijo que la gente no leyó los documentos. Considerando que la extrema pobreza de los habitantes afectados, está ligada a un alto analfabetismo, esto suena *bastante* cínico. (27: 45-49)

Måltext:

Han menar att det är folket som inte har läst dokumenten. Med tanke på att de berörda invånarna lever i extrem fattigdom vilket hänger nära samman med hög analfabetism, låter ett sådant uttalande *onekligen ganska* krasst. (27: 45-49)

Det handlar alltså om en argumentering på meningsnivå som kan vara mycket subtil och svåröversatt. Lundquist (ibid) menar att översättaren kan närma sig problemet med olika strategier. Med en överordnad översättningsstrategi kan man utgå ifrån författarens generella inställning till ämnet. Vi vet att författarna till källtexten ifråga har en uttalat negativ hållning till gruvbolaget. Vad de vill ha sagt med exemplet ovan är att bolagets VD har gjort ett väldigt hånfullt uttalande. Att de använder markören *bastante* (ganska, rätt så) beror inte på att de vill förmildra påståendet, utan på att de vill uppnå en ironisk effekt. En sådan underdrift är en stilfigur som kallas litotes. Hellspång-Ledin (1997:184) menar att en litotes markerar att det är fråga om ett svagare uttryck än det som egentligen vore på sin plats, men att den ändå får samma effekt som en hyperbol. Vi förstår av sammanhanget att författarna faktiskt tycker att personen ifråga är hånfull. Samma effekt kan också uppnås på

svenska, men i det här fallet är *ganska* inte tillräckligt starkt. Min lösning ovan består i att förstärka markören genom att lägga till *onekligen*, en annan lösning skulle kunna vara en modulation: *inte så lite krass*.

Källtextens argumentativa struktur kan också betonas med hjälp av interpunktionen. Nedan finns ännu ett exempel på hur författarna lägger fram motståndarens argument och sedan motbevisar dem.

(23) **Källtext:**

Cuando se le preguntó cómo el Estado de Guatemala pudo aceptar el ridículo pago – comparándolo con los estándares internacionales – del 1 % de regalías, por parte de Montana, sostuvo que vendrían más pagos por los impuestos generados por la minería. (26: 13-19)

Måltext:

När García fick frågor om varför Guatemalas regering hade accepterat en efter internationella mått löjligt liten avgift från Montana – *bara* 1 % i royalty – framhöll han att det skulle kompenseras av skatteintäkterna från gruvindustrin. (26: 13-19)

Här har jag förtydligat den argumentativa strukturen på två sätt. Dels har jag lagt till den argumentativa markören *bara* i måltexten, dels har jag ändrat interpunktionen. I källtexten står *comparándolo con estándares internacionales* som parentetiskt inskott inom tankstreck. Tankstreck ger det parentetiska inskottet starkare eftertryck än en parentes. Min tolkning av källtexten är emellertid att eftertrycket egentligen ligger på den låga avgiften och inte på jämförelsen med andra länder. I måltexten har jag därför satt *efter internationella mått* som bestämning till objektet och istället lagt emphasisen på *1 % i royalty*.

3.1.2 Konnektivbindning

Den argumentativa strukturen kan också tydliggöras med hjälp av konnektiver. Lundquist (2007:64) beskriver konnektivernas funktion som att explicitgöra relationer mellan meningar. Relaterat till översättning definierar Rune Ingo (2007:124) explicitgörande som översättning av en passage där nya ord men ingen egentlig ny information tillkommer. I praktiken innebär detta att översättaren säger ut sådant som i källtexten kan läsas mellan raderna. I exemplet nedan finns det en implicit konnektivbindning mellan källtextens första och andra mening. Jag har förtydligat sambandet genom att markera en adversativ relation med adverbet *däremot*.

- (24) **Källtext:**
No obstante, los oficiales de Montana y del gobierno dicen que informaron y consultaron de manera debida a las comunidades Maya. Un gran número de lugareños comunicó a los investigadores que las únicas reuniones de información comprensiva sobre la minería con cianuro y los posibles efectos y peligros, de las cuales ellos se pueden acordar, eran aquellas realizadas desde el 2004 por ONGs. (13:26-36)

Måltext:
Ändå påstår regeringsrepresentanterna och Montanas ombud att mayabefolkningen informerades och tillfrågades i vederbörlig ordning. Många bybor uppger *däremot* att de enda tillfällen de kan minnas då de fått uttömmande information om gruvbrytningen med cyanid och vilka eventuella konsekvenser och risker det kan innebära har varit de informationsmöten som organiseras av frivilligorganisationerna sedan 2004. (13:22-33)

På så vis förtydligas även textens argumentativa struktur. Ett annat exempel på förtydligande av konnektivbindningen följer nedan. Här markerar källtexten en additiv konnektivbindning genom *además*, vilket direkt översatt betyder *dessutom*. Vid en jämförelse av de två leden i källtexten framträder emellertid en motsättning mellan *consentimiento* och *oposición*. Den argumentativa strukturen blir därför klarare om en adversativ bindning markeras, exempelvis med adverbet *tvärtom* som i måltexten nedan.

- (25) **Källtext:**
Los investigadores constataron que no hubo ningún proceso debido de consulta, para obtener el consentimiento previo de las comunidades indígenas. *Además* las comunidades, han dado claros indicadores de fuerte oposición al proyecto. (14:9-14)

Måltext:
Vi har kunnat fastställa att det inte har förekommit något vederbörligt samråd för att få ursprungsbefolkningens informerade samtycke. *Tvärtom* har ursprungsfolken gett tydligt uttryck för sitt bestämda motstånd mot projektet. (14:8-14)

3.2 Kontextmotsvarighet

Det är emellertid inte enbart en texts argumentativa struktur som är avgörande för argumentationen. För att källtextens argumentation ska bli trovärdig på målspråket måste jag även anpassa den till olika textsortskonventioner, dels inom målspråkskulturen, dels inom mottagargruppen. När textsortskonventionen skiljer sig mellan målspråk och källspråk menar Rune Ingo (2007:170) att det handlar om kontextmotsvarigheter. Textkonventionerna för rapporter är förmodligen snarlika inom frivilligorganisationerna, men skillnader kan finnas mellan de båda språkens bruksnormer. Översättningsaspekter ifråga om rapportformen behandlas under 3.2.1.

När det gäller termer och förkortningar är det inte lika enkelt. Här måste översättningsstrategin bestämmas från fall till fall. Det handlar om en balansgång mellan att ta hänsyn till målspråkskulturen och mottagargruppen. Under 3.2.2. behandlar jag sådana översättningsaspekter som berör termer och förkortningar.

3.2.1 Rapportformen

Rapportformen förknippas som tidigare nämndes med objektivitet. Hellspong-Ledin (ibid: 192) diskuterar användningen av pronomen i vetenskapliga texter. Första personens pronomen förekommer mycket sällan, vanligare är att använda passiv form eller det opersonliga *man*. Detta är förmodligen anledningen till att källtexten är skriven i tredje person och att flera passiva och reflexiva konstruktioner förekommer. Författarna anlägger ett utifrån-perspektiv som en del av en strävan att uttrycka objektivitet och saklighet. Ofta använder de *los investigadores* och *la investigación* som subjekt.

Även i en svensk rapport skulle man kunna föreställa sig att använda *utredarna* eller *utredningen* som subjekt, trots att det handlar om rapportförfattarna själva. Hellspong-Ledin (1997:192) invänder att rädslan för att använda *jag* i forskningssammanhang är överdriven, eftersom det trots allt finns en person som utfört undersökningen och utvecklar tankarna. I Språkrådets klarspråkstest för rapporter² uppmuntras författarna att använda personliga pronomen som *vi* eller *jag*. Jag tycker inte heller att bruket i källtexten faller sig lika naturligt på svenska och valde därför att istället genomgående använda första person plural i de här fallen, vilket utdraget nedan är ett exempel på.

(26) **Källtext:**

En este contexto, *los investigadores* se enteraron del hostigamiento y de las amenazas contra la gente y los activistas que se expresan contra la construcción de la mina Marlin, en particular y contra la minería, en general. (5:8-13)

Måltext:

Vi fick veta att flera av de människor och aktivister som uttalat sig emot gruvindustrin i allmänhet, och bygget av Marlingruvan i synnerhet, har utsatts för hot och trakasserier. (5:5-9)

Att välja första person plural i måltexten kan sägas vara ett strategiskt val, eftersom det förtydligar att texten inte är den objektiva rapport som den utger sig för att vara. Genom en sådan strategi blir avsändaren konkret närvarande i måltexten, medan det inte finns någon

---

² <http://www.sprakradet.se/testet/>

uttalad avsändare i källtexten. En konsekvens av att genomgående använda första person plural är emellertid att måltexten förlorar en speciell effekt från källtexten. Endast på ett ställe i källtexten förekommer första person plural i någon form och det är i textens allra sista stycke. Där vädjar författarna till regeringen att följa deras uppmaning och stänga Marlingruvan. Kanske är det en medveten strategi från författarnas sida att just där växla från den tidigare mer distanserade uttrycksformen? Det kan vara ett sätt att åstadkomma en kontrastverkan för att deras vädjan till makthavarna ska bli mer personlig. Men eftersom måltexten enbart riktar sig till frivilligorganisationerna är det inte lika befogat att eftersträva en sådan effekt i översättningen.

Ännu en aspekt kan nämnas ifråga om textsortskonventionen för rapporter. I de instruktioner som ges för rapportskrivning vid svenska universitet brukar författarna rekommenderas att vara restriktiva med värdeladdade ord och uttryck³. Som framgick av textanalysen är detta inte fallet i den aktuella källtexten. I exemplen nedan har jag valt att dämpa några av källtextens många översvallande uttryck och värdeord som skulle kunna tolkas som subjektiva och ovetenskapliga på svenska, vilket skulle minska författarnas trovärdighet.

- (27) **Källtext:**
La Embajada de Canadá (Embajador James Lambert y su asesora. Ginette Martin) apoyó con *vehemencia* la posición oficial del gobierno. (26:38-41)
- Måltext:**
Kanadas ambassad (ambassadör James Lambert och hans rådgivare Ginette Martin) gav *kraftigt* stöd för regeringens officiella hållning. (26:38-41)
- (28) **Källtext:**
Los que protestan contra la minería han sido *estigmatizados* como los que no quieren que la gente pobre tenga parte de los beneficios en la “civilización moderna” (...) (11:10-14)
- Måltext:**
De som protesterar mot gruvdriften blir *beskyllda* för att inte vilja låta de fattiga ta del av fördelarna med den ”moderna civilisationen”. (11:7-10)
- (29) **Källtext:**
(...) la compañía *en complicidad* con las instituciones gubernamentales emplea en ambos países una política intencional de “dividir y conquistar”. (16:41-45)

---

³ Se exempelvis s.2 på http://www.gu.ekol.lu.se/eva/vetenskapligt_skrivsatt.pdf (2009-06-09)

Måltext:

Tillsammans med de statliga myndigheterna använder gruvbolaget i båda länderna strategin att ”söndra och härska”. (16:35-37)

Samtidigt betyder en sådan översättning att texten förlorar en del av sin polemiska ton på de här ställena, men stilmarkörer som går förlorade vid översättningen kan kompenseras. Sådana kompensationsstrategier kallar Rune Ingo (2007:86) förskjutna stilmotsvarigheter. Eftersom den önskade effekten långt ifrån alltid kan uppnås med direkta motsvarigheter på samma plan som i förlagan placeras markörerna på sådana ställen där målspråkets struktur och konventioner gör det möjligt. Nedan har jag använt en kompensationsstrategi genom den indirekta lokala översättningsstrategin ekvivalens:

(30)

Källtext:

La mina Marlin *se convirtió en un punto de atención*, para los que están protestando (...) (9:26-28)

Måltext:

Marlingruvan *hamnade i skottgluggen* för protesterna (...) (9:24-25)

Lita Lundquist (2007:47) beskriver ekvivalens som att översätta ett uttryck i källtexten med ett motsvarande uttryck i måltexten. Ofta handlar det om idiomatiska uttryck, vilket är fallet ovan. Rune Ingo (2007:145) menar att när man översätter ett idiom med ett annat måste man ta ställning till tre frågor: 1) vad säger författaren 2) vad menar författaren 3) hur framför författaren det den vill ha sagt? *Un punto de atención* betyder ordagrant *en uppmärksamhetspunkt*. Det författarna vill säga är att gruvan har hamnat i centrum för uppmärksamheten. *Hamna i skottgluggen* är ett starkare uttryck men grundbetydelsen är densamma.

Sammanfattningsvis har jag alltså främst tagit hänsyn till målspråskulturens bruksnormer när det gäller textsorten. Måltexten har därför inrättats efter den svenska kontextmotsvarigheten för rapportformen.

3.2.2 Termer och förkortningar

Bruket av termer och förkortningar är avgörande för argumentationens trovärdighet. Ett bruk som avviker från språknormerna tyder på en dåligt insatt författare. Här handlar det

om en balansgång mellan två olika normbildningar: målspråkskulturens textkonventioner å ena sidan och mottagargruppens å andra sidan.

I de flesta avseenden är det mottagargruppens bruksnormer som är avgörande. Argumentation bygger på olika retoriska medel för att övertala och övertyga och Hellspong-Ledin (1997:168) menar att även psykologiska faktorer kan vara viktiga i det avseendet. Om sändaren bygger upp en gemenskap med mottagarna är det lättare att vinna deras förtroende. Man kan säga att samhörighet och samtycke samverkar. Därför är det viktigt att använda uttryck som ger läsarna rätt konnotationer. I den kontext där frivilligorganisationerna verkar finns det uttryck som inte är brukliga inom diskursgemenskapen. Det är exempelvis direkt olämpligt att använda benämningen *indian* eller dess sammansättningar i det här sammanhanget. Det begrepp som Latinamerikagrupperna vanligtvis använder för spanskans *pueblos indígenas* är *ursprungsbefolkning* eller *ursprungsfolk* och jag har således valt att göra likadant:

(32) **Källtext:**

En Noviembre del 2004 los representantes de las *comunidades indígenas* afectadas de Sipacapa y San Miguel Ixtahuacán y organizaciones ambientales, pidieron que se retirara la patente otorgada a la Exploradora Montana S.A. (...) (9: 37-42)

Måltext:

I november 2004 krävde representanter från de berörda *ursprungsfolken* i Sipacapa och San Miguel Ixtahuacán tillsammans med miljöorganisationer att Montana Exploradora S.A:s koncession skulle återkallas (...) (9: 37-41)

Andra gånger är det emellertid svårare att ta ställning till vilken bruksnorm som ska få företräde. I källtexten återkommer ordet *consulta* flera gånger ifråga om ursprungsfolkens rättigheter. I Latinamerikagruppernas övriga texter på Internet används ofta termen *konsultera* och dess olika former i sammanhanget:

- (33) ILO-avtalet 169, som Guatemala har skrivit under, säger att ursprungsfolken ska *konsulteras* inför projekt som rör deras områden, men detta följs sällan. Trots att flera omröstningar, *konsulteringar*, skett de senaste åren (...) (min kursivering)⁴

Samtidigt används även *tillfråga* och *rådfråga* som alternativ:

- (34) Enligt guatemalansk lag ska ursprungsbefolkningen rådfrågas genom så kallad ”*konsultering*” när projekt som kan påverka dem är under behandling. Det innebär att de

---

⁴ <http://www.latinamerika.nu/demonstrationer-over-hela-guatemala-pa-ursprungsfolkens-dag>

ska få tillräckligt med information om projektet ifråga och sedan *rådfrågas*. Lokalbefolkningen i San Miguel Ixtahuacán och Sipacapa menar att de aldrig någonsin *rådfrågats*. I Sipacapa organiserade lokalbefolkningen själva en *tillfrågning* när de insåg att de inte skulle komma att *rådfrågas* av någon utifrån (min kursivering)⁵

I Utrikesdepartementets rapport om Guatemala från 2007 använder man uttrycket *rådfrågande konsultationer*⁶. I SAOL (2007) förklaras *konsultera* och *konsult* som följer:

konsultera verb *-de* • rådfråga; rådgöra; *konsulterande ingenjör*
som åtar sig konsultuppdrag

konsult [-ul't] substantiv *-en -er* • sakkunnig person som åtar sig
specialuppdrag, sakkunnig rådgivare

Här handlar det alltså om att rådfråga en expert. *Konsultera* är till exempel vanligt förekommande i kollokationen *konsultera en läkare*. I mitt tycke ger ordet missvisande konnotationer i sammanhanget och kan också låta lite osvenskt. Jag avvek därför från bruket inom Latinamerikagrupperna och valde att översätta med synonymen *rådfråga* som i exemplet nedan.

(35) **Källtext:**

En el Art. 6, 7 y 15, el Convenio tiene el objetivo de asegurar que los estados hagan todos los esfuerzos para realizar *una consulta* completa de la gente indígena en el contexto de desarrollo, tierra y recursos. (8:2-6)

Måltext:

Genom artiklarna 6, 7 och 15 vill man försäkra sig om att statliga ansträngningar görs för att *rådfråga* ursprungsbefolkningen i frågor om utveckling, land och naturtillgångar. (7:56-8:3)

Ibland sammanfaller istället bruksnormen inom målspråk och mottagargrupp. Så är fallet ifråga om översättningen av en annan återkommande förkortning i källtexten: *ONG*. Det står för *organizaciones no gubernamentales* och är i sin tur är en översättning från det engelska *NGO*. Samma förkortning kan också användas på svenska, men eftersom den härstammar från engelskan är den inte särskilt genomskinlig. *NGO* passar inte heller naturligt in i målspråkets struktur. Peter Newmark (1988:81) förespråkar inte sådana lån om det finns andra vedertagna översättningar på målspråket. I det här fallet brukar framförallt två

---

⁵ <http://www.latinamerika.nu/bybor-demonstrerar-mot-olaglig-gruvdrift>

⁶ http://www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/080317/cd6a37c6664c0cbb517030d1cb8ef1ff/Guatemala.pdf

alternativ användas i sammanhanget. Det första alternativet är direktöversättningen *icke-statliga organisationer* som är en korrekt men lite klumpig konstruktion. Det andra alternativet är begreppet *frivilligorganisationer* som passar bättre in i svenska språket. Det finns emellertid två problem med den här översättningen: för det första täcker uttrycket endast vissa av de semem, eller betydelseenheter, som ingår i lexemet *NGO*. Det är vad Lita Lundquist (2007:97) kallar för en semantisk underöversättning. För det andra är inte alla som utför den här sortens arbete nödvändigtvis frivilliga, utan kan också vara anställda hos organisationerna. *Frivilligorganisationer* är förmodligen ändå den smidigaste översättningen och samtidigt ett uttryck som används av organisationerna själva:

- (36) FIAN är en internationell människorättsorganisation som arbetar för allas rätt till mat och att kunna försörja sig själv i värdighet. Organisationen grundades år 1986 och är en oberoende *frivilligorganisation* med rådgivande status inom FN. FIAN:s medlemmar, grupper och sektioner är aktiva i över 50 olika länder. Förutom arbete med enskilda fall försöker FIAN främja rätten till mat genom utbildningar, informations- och opinionsbildning samt påverkansarbete på lokal, regional och internationell nivå ⁷.

Följande exempel handlar om namnet på en statlig myndighet i Guatemala. Peter Newmark (1988:99) menar att sådana kulturspecifika element vanligtvis översätts med översättningslån. Är det en mindre formell text anser Newmark (ibid:100) att termen kan översättas med en kulturell motsvarighet, men ju mer insatt mottagaren är i ämnet, i synnerhet om det är fråga om rapporter och akademiska uppsatser, desto mer befogat är det att använda transfer ihop med ett förklarande tillägg. Detta gäller inte bara kulturella och institutionella termer utan även titlar och adresser. Hänsyn måste också tas till hur välbekant mottagaren är med källspråket. I de här fallen menar Newmark (ibid:101) att det är viktigt att en kultiverad läsare kommer så nära originalet som möjligt.

När det gäller den aktuella måltexten är mottagarna väl insatta i ämnet. Latinamerikagrupperna har själva gjort utredningar av liknande fall i andra delar av världen. Säkert förstår de även flera av termerna i källspråket och har kanske själva varit i kontakt med de statliga myndigheter som förekommer i källtexten. Jag valde alltså att översätta namnet med en funktionell motsvarighet men lät den spanska termen stå kvar inom parentes: dels

---

⁷ <http://www.fian.se/index.php?menu=omfian>

därför att exakta faktauppgifter som vi sett skapar ökad trovärdighet, dels därför att vi antar att mottagarna är bekanta med källspråskulturen.

(37) **Källtext:**

En Febrero del 2004 se organizó una marcha en Sipacapa, se realizaron encuentros informativos, y se presentaron documentos a los delegados de Congreso y al *Ministerio de Energía y Minería* (MEM). (9: 17-21)

Måltext:

I februari 2004 organiserades en protestmarsch i Sipacapa, flera informationsmöten genomfördes och rapporter överlämnades till kongressledamöterna och *Guatemalas energidepartement (Ministerio de Energía y Minería)*. (9: 15-21)

Problemet med min lösning ovan är att det i källtexten även refereras till en minister vid departementet. Hans titel *Viceministro de Energía y Minería* förekommer upprepade gånger och det kan då bli problematiskt att skriva ut den spanska termen varje gång. Även ett översättningslån som *vice energi- och gruvminister* blir otympligt i sammanhanget eftersom titeln ofta förekommer i långa uppräknningar. Jag har därför valt en underöversättning och skriver enbart *biträdande energiminister* på svenska. Departementets fullständiga spanska namn framgår tidigare i texten och visar att energiministeriet även ansvarar för landets gruvindustri. Titeln *energiminister* kan jag för övrigt använda utan risk för hopblandning med den svenska, eftersom det inte finns något departement som direkt motsvarar *Ministerio de Energía y Minería* i Sverige. Frågor som berör energi och gruvdrift faller istället under näringsdepartementet.

Newmark (1988:217) tar också upp frågan om huruvida man ska översätta enheter i måttssystem. Återigen menar han att det är relaterat till vem som är den tänkta mottagaren. Fallen då utländska måttssystem ska bevaras är trots allt få och begränsar sig främst till det skönlitterära området. En viktig aspekt på översättningen av måttenheter är att behålla samma exakthet som i källspråket. 10 engelska mil ska alltså skrivas som 16 kilometer och inte som 16,1 kilometer.

I källtexten förekommer viktenheten *onza*. Det är en viktenhet som bygger på den gamla romerska enheten *uncia* och speciellt används om ädelmetaller. Samma viktenhet finns sedan länge på svenska och kallas för *uns*. För guld, silver och platina motsvarar 1 uns 31,1 g. Här står valet mellan att använda det svenska *uns*, att översätta viktenheten till

kilogram eller att använda det engelska *ounce*, som också är vanligt i svenska texter i sammanhanget. I enlighet med en kommunikativ översättningsstrategi bör jag här ta hänsyn till mottagarna. Med tanke på att måltextens mottagare ägnar sig åt humanitär verksamhet och inte vetenskaplig sådan är de förmodligen inte bekanta med begreppet och ett förklarande tillägg i kilogram är därför på sin plats. För exakthetens skull bör emellertid även termen behållas i måltexten. Ett argument för att använda den engelska beteckningen är att jag har låtit valutan stå kvar som US dollar. Svenska gruvbolag använder emellertid själva den svenska beteckningen *uns*⁸ tillsammans med US dollar och det gör även Sveriges riksbank⁹. Jag väljer därför att göra likadant men med ett förklarande tillägg:

(38) **Källtext:**

La producción promedio anual se espera sea de unas 250,000 onzas de oro y 3.6 millones onzas de plata, con unas reservas totales estimadas de 2.3 millones de onzas de oro a US \$ 350 por onza y aprox. 36 millones de onzas de plata a US \$ 6 por onza. Esto significa unos ingresos brutos de venta de US \$ 821 millones para el oro y US \$ 217 millones para la plata, en total más de US \$ 1.000 millones. (12: 20-30)

Måltext:

Den beräknade guldproduktionen kommer att ligga på runt 250 000 *uns motsvarande 7,8 ton* om året och den beräknade silverproduktionen på 3,6 miljoner *uns motsvarande 111 ton* om året. Den totala guldfyndigheten beräknas till 2,3 miljoner *uns* till ett pris av 350 US dollar per *uns* och silverfyndigheten till 36 miljoner *uns* till 6 US dollar per *uns*. Det betyder en bruttoinkomst på 821 miljoner US dollar för guldfyndigheterna och 217 miljoner US dollar för silverfyndigheterna, alltså totalt över 1 miljard US dollar. (10: 20-32)

I de flesta fall har jag alltså främst tagit hänsyn till mottagargruppen vid översättning av termer och förkortningar. De gånger jag har valt att avvika från Latinamerikagruppernas språkbruk har det rört sig om formuleringar som annars hade blivit otympliga eller missvisande på målspråket.

---

⁸ http://www.laplandgoldminers.com/news/041115_sw.shtml

⁹ http://www.riksbank.se/upload/Dokument_riksbank/Riksbanken/Riksbankens_AR2008.pdf

4 Sammanfattande synpunkter

Det här examensarbetet utgår från en egen längre översättning av en rapport om ett gruvbygge i Guatemala. Det huvudsakliga syftet med arbetet var att med en textanalys som grund välja lämpliga översättningsstrategier för texten och därefter kommentera översättningen utifrån de valda strategierna. Textanalysen visade att det rör sig om en retorisk text. Den objektiva rapportformen till trots innehåller den många värdeord och subjektiva inslag. Texten har alltså en argumentativ struktur men den är inte alltid särskilt väl bearbetad.

Mitt syfte med översättningen var att åstadkomma en god översättning där inte bara textens innehåll överfördes från källspråk till målspråk, utan även författarnas hållning i frågan. Därför valde jag att använda en kommunikativ översättningsstrategi.

I uppsatsens andra del, översättningskommentaren, har jag fokuserat författarnas hållning och fördjupat analysen av argumentationen i en jämförelse mellan källtext och målttext. Först och främst måste källtextens argumentativa struktur respekteras i målttexten. Men för att argumentationen ska bli lyckad på målspråket krävs samtidigt att översättningen anpassas till olika textkonventioner: dels inom målspråkskulturen, dels inom mottagargruppen. Det handlar om en balansgång mellan dessa båda och jag som översättare måste här ta ställning i varje enskilt fall. Här har jag tittat närmare på dels textsorten, rapportformen, dels på termer och förkortningar.

Då det handlar om textsorten har jag i översättningen främst rättat mig efter målspråkskulturens bruksnorm, medan jag ifråga om termer och förkortningar har tagit störst hänsyn till mottagargruppen. Ett exakt bruk av termer och begrepp i enlighet med textkonventioner är avgörande för argumentationens trovärdighet. Effekten av mitt medvetna arbete med argumentationen blir att den argumentativa strukturen framträder något tydligare i målttexten än i källtexten.

Genom det här magisterarbetet har jag vunnit ökade insikter om mitt eget översättningsarbete. Jag har fått fördjupad förståelse för mottagarens betydelse för de globala och lokala översättningsstrategierna och för vikten av att respektera textsortskonventioner i översättningen. Detta har bidragit till att jag har kunnat höja kvaliteten på min egen översättning.

BIBLIOGRAFI

Primärlitteratur:

Minería de Oro a Cielo Abierto. Violaciones de los Derechos Humanos y Destrucción ambiental – El caso de la Mina de Oro Marlin (2005) Informe de MISEREOR y FIAN Internacional. FIAN document: D44.

Sekundärlitteratur:

Ajagán-Lester, Luis m.fl. (2003): ”Intertextualiteter” I: Englund, Boel & Ledin, Per (red.): *Teoretiska perspektiv på sakprosa*. Lund: Studentlitteratur.

Cassirer, Peter (2003): *Stil, stilistik & stilanalys*. Stockholm: Natur och Kultur.

Gómez Torrego, Leonardo (1998): *Gramática didáctica del español*. Madrid: Ediciones SM.

Gullin, Christina (2002): *Översättarens röst*. Lund: Studentlitteratur.

Hellspong, Lennart & Ledin, Per (1997): *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Ingo, Rune (2007): *Konsten att översätta. Översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.

Ledin, Per (1996). *Genrebegreppet – en forskningsöversikt. Rapport nr 2 från projektet Svensk sakprosa*. Institutionen för nordiska språk. Lund: Lunds universitet.

Lundquist, Lita (2007): *Oversættelse. Problemer og strategier, set i et tekstlingvistisk og pragmatisk perspektiv*. Frediksberg: Samfundslitteratur.

Newmark, Peter (1988): *A textbook of translation*. Hemel Hempstead: Prentice Hall Europe.

RAE *Diccionario de la lengua española* vigésima segunda edición 2001. Madrid: Rotativas de Estella S.A.

Svenska Akademiens ordlista (2007) Stockholm: Svenska Akademien.